

До спеціалізованої вченої ради
ДФ 35.051.059 Львівського національного
університету імені Івана Франка
(вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000)

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію **Галюки Ольги Степанівни** на тему:
**«Формування соціальної мобільності майбутніх учителів
початкової школи у професійній підготовці»,**
поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії
з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка
за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)

Всебічний аналіз дисертаційної роботи Галюки Ольги Степанівни на тему «Формування соціальної мобільності майбутніх учителів початкової школи у професійній підготовці», що представлена для захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії на засіданні разової спеціалізованої вченої ради ДФ 35.051.059 у Львівському національному університеті імені Івана Франка дає змогу зробити комплексний висновок щодо її актуальності, ступеня обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, достовірності та значущості отриманих результатів, наукової новизни, теоретичної та практичної цінності, надати загальну оцінку дисертації.

Актуальність теми дисертаційної роботи Галюки О.С. зумовлена необхідністю удосконалення та оновлення змісту професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи в сучасному мінливому світі. Сьогодні стає більш важливим не стільки обсяг знань, отриманих у процесі навчання, скільки ті характеристики особистості, які дозволять швидко реагувати на виклики, що постануть перед педагогами в освітньому процесі початкової

школи, бути готовим до прийняття нестандартних рішень, постійно змінюватися, розвиватися як в професійному, так і в особистісному плані. З огляду на наведене, проблема соціально мобільності вчителя початкової школи, особливості її формування у процесі професійної підготовки фахівців, обрана Ольгою Степанівною Галюкою для наукового дослідження, є актуальною, своєчасною та заслуговує на схвалення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Актуальність дисертації підтверджується також тим, що вона виконана в межах науково-дослідної тематики роботи кафедри початкової та дошкільної освіти Львівського національного університету імені Івана Франка «Теоретико-методологічні засади підготовки фахівців дошкільної та початкової освіти в контексті соціальної мобільності» (номер державної реєстрації 0116U001693).

Наукова новизна.

Дисертаційна робота Галюки Ольги Степанівни є комплексним теоретико-практичним дослідженням, яке спрямоване на розробку моделі формування соціальної мобільності майбутніх учителів початкової освіти та має безумовну наукову новизну, яка полягає в тому, що вперше:

- визначено теоретико-методичні основи формування соціальної мобільності майбутніх учителів початкової школи у професійній підготовці; етапи формування наукових теорій становлення та розвитку феномену соціальної мобільності;

- запропоновано авторське визначення понять «соціальна мобільність вчителя початкової школи», «євроінтеграційний освітній простір», «модель формування соціальної мобільності майбутніх учителів початкової школи»; класифікацію соціальної мобільності за певними чинниками (рівень статусу, кількість осіб, напрям переміщення, результативність, відносність переходів, тощо), що впливають на прояв того чи іншого типу соціальної мобільності;

- розроблено й апробовано модель формування соціальної мобільності майбутнього вчителя початкової школи, що складається із трьох блоків – теоретико-методологічного, операційно-діяльнісного, результативно-оцінного,

визначено її структуру (мотиваційно-цільовий, соціально-ситуаційний, адаптаційний, рефлексивно-діяльнісний компоненти);

- визначено та схарактеризовано критерії (мотиваційний, комунікативний, психофізіологічний, діяльнісний), показники (інтерес до професії вчителя, мотивація, комунікативність, гнучкість, адаптивність, рефлексивність та ін.) та рівні (елементарний (низький), базово-діяльнісний (середній), інноваційний (високий)) формування соціальної мобільності майбутніх учителів початкової школи у професійній підготовці;

- теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови формування соціальної мобільності в майбутніх учителів початкової школи (створення інноваційного освітнього середовища в ЗВО, яке сприятиме творчому особистісному розвитку та мотивації майбутніх учителів початкової школи; взаємозалежність і взаємообумовленість змістового, навчально-методичного та технологічного напрямку професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи; організація наскрізної практичної підготовки майбутніх учителів початкової школи з метою формування соціальної мобільності; забезпечення психологічної готовності майбутніх учителів початкової школи до формування у них здатності до соціальної мобільності);

- виокремлено та доповнено принципи соціальної мобільності (переміщення) (освітній, культурний, політичний, економічний та соціальний); основні групи методів, прийомів і форм роботи у процесі формування соціальної мобільності майбутніх учителів умовах професійної підготовки (методи пізнання педагогічної професії; методи педагогічної освіти; інтерактивні методи; проблемні методи навчання).

Науково важливим є той факт, що вивчення теоретико-практичної основи проблеми дало змогу уточнити і доповнити сутність базових понять дослідження: «соціальна мобільність», «принципи соціальної мобільності», «механізм функціонування соціальної мобільності», «соціальна роль», «умови», «педагогічні умови», «модель»; функціонально-рольові позиції вчителя залежно від мети освітніх завдань: «тьютор», «ментор», «фасилітатор», «модератор», «коуч».

Практична значущість роботи полягає в тому, що основні положення, висновки та рекомендації, що сформульовані та обґрунтовані у дослідженні Галюки Ольги Степанівни на тему «Формування соціальної мобільності майбутніх учителів початкової школи у професійній підготовці», можуть бути використані у практичній діяльності науково-педагогічними працівниками ЗВО, зокрема через впровадження педагогічних умов та розробленої моделі у систему професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи з метою формування високого рівня соціальної мобільності. Розроблені методичні рекомендації щодо формування соціальної мобільності майбутніх учителів початкової школи у професійній підготовці (перелік творчих завдань, вправ, проєктів, педагогічних кейсів) можуть використовуватися під час проведення лекційних, практичних занять як в очному, так і в дистанційному форматі навчання.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.

Наукові положення дисертації, найбільш суттєві результати, що були одержані здобувачкою, достатньою мірою обґрунтовані, відповідають меті та завданням роботи, викладені у загальних висновках та висвітлені в опублікованих працях дисертантки. Ступінь вірогідності отриманих результатів забезпечується достатньою апробаційною базою Галюки О.С. (результати дослідження, його основні висновки й рекомендації оприлюднені на шести міжнародних конференціях, шести всеукраїнських конференціях, на науково-звітних конференціях, всеукраїнському науковому онлайн-форумі, регіональному семінарі-практикумі, науково-методичних семінарах-практикумах).

Характеристика основних положень роботи.

Дисертація складається із анотації, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Логіка і послідовність викладу тексту наукової праці підпорядковуються виконанню поставлених завдань дослідження. Список використаних джерел містить 290 найменувань, з них 44 – іноземною мовою, що свідчить про виконання роботи на високому сучасному науковому рівні.

Ретельний науково-теоретичний аналіз дисертаційної роботи О.С. Галюки,

дозволив виокремити сильні сторони наукового дослідження, що є вагомим внеском у сучасну українську педагогічну теорію і практику професійної підготовки педагогічних кадрів..

У вступі вдало обґрунтовано актуальність обраної теми, коректно визначено мету, завдання, предмет, об'єкт та методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичну значущість отриманих результатів, особистий внесок здобувачки, подано відомості щодо апробації отриманих результатів та їх впровадження.

У першому розділі дисертації на основі теоретичного аналізу кваліфіковано узагальнено основні підходи щодо трактування змісту поняття соціальної мобільності (філософський, соціологічний, психологічний, педагогічний); методично грамотно окреслено понятійно-категоріальний апарат дослідження. Зосереджено увагу на ретроспективному аналізі порушеної у дисертації проблематики та виокремлено часові рамки зародження, становлення та розвитку феномену соціальної мобільності. З'ясовано й уточнено сутність понять «мобільність», «соціальна мобільність», «професійна мобільність». Подано авторське тлумачення терміну «соціальна мобільність учителя початкової школи». Звернуто увагу на те, що соціальна мобільність набуває особливої ваги в умовах міжнародного освітнього простору на прикладі євроінтеграційного (Болонського) процесу. Заслуговує на схвалення обґрунтована структура, види та закони функціонування механізмів соціальної мобільності. Показано, що успішне формування соціальної мобільності в майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки зумовлюють низка принципів соціальної мобільності.

У другому розділі дисертаційної роботи ґрунтовно проаналізовано сутність таких базових понять як «критерій», «показник», «умова», «педагогічні умови», «модель», «моделювання». На високому науковому і методологічному рівні виокремлено та охарактеризовано структурні компоненти соціальної мобільності майбутніх учителів початкової школи (мотиваційно-цільовий, адаптаційний, соціально-ситуаційний, рефлексивно-діяльнісний). Відповідно до її структури переконливо доведено та схарактеризовано критерії соціальної мобільності

учителів початкової школи (мотиваційний, психофізіологічний, комунікативний, діяльнісний), що відповідають визначеним компонентам та чітко схарактеризовані показники розвитку соціальної мобільності майбутніх учителів початкової школи.

На основі компонентів, критеріїв та показників досліджуваного явища, виокремлено та подано характеристики трьох рівнів соціальної мобільності майбутніх учителів початкової школи (елементарний (низький), базово-діяльнісний (середній), інноваційний (високий)).

Особливого схвалення заслуговує спроектована авторська модель формування соціальної мобільності майбутніх учителів початкової школи, яка уможливує передбачення результату і допомагає спланувати перебіг роботи з метою досягнення оптимальних цілей. Модель побудована на основі детального аналізу характеристик освітньо-професійних програм підготовки майбутнього вчителя початкової школи (ЗК, СК, ОП, ПРН) і дозволяє учасникам освітнього процесу наочно продемонструвати структуру побудови соціальної мобільності, а також виступає критерієм оцінювання результатів діяльності.

Позитивним моментом у визначеній моделі є необхідність врахування та дотримання визначених і обґрунтованих педагогічних умов відповідно до напрямів професійної підготовки (змістового, навчально-методичного, технологічного та інших умов).

Особливої уваги заслуговує третій розділ дисертації, присвячений експериментальній роботі. Авторка детально і послідовно описує організацію та етапи, методику проведення педагогічного експерименту з проблеми дослідження – перевірка результативності апробованих педагогічних умов формування соціальної мобільності майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки; методику діагностики, динаміку сформованості соціальної мобільності у студентів контрольних та експериментальних груп на констатувальному та формувальному етапах дослідження, зіставляє та аналізує отримані експериментальні дані.

Аналіз результатів дослідно-експериментальної перевірки ефективності педагогічних умов формування соціальної мобільності майбутніх учителів початкової школи авторкою здійснено за допомогою методів математичної

статистики (коефіцієнт кореляції Пірсона, t-критерій Стюдента), відтак їх достовірність не викликає сумніву.

Вважаємо за доцільне зазначити, що кожний розділ дисертаційної роботи Галюки О.С. має свою наукову значимість, слугує науковим підґрунтям для наступного розділу, у результаті об'єднання усіх розділів сформульовано цілісне та системне теоретично-практичне педагогічне дослідження, вагомість якого підтверджується використанням авторкою широкого спектру методології, що створює можливості для розв'язання проблеми формування соціальної мобільності майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки.

Повнота викладення матеріалів дисертації у роботах, які опубліковані автором.

Основні наукові положення дослідження О.С. Галюки, висновки та рекомендації достатньо повно представлено у 20 наукових публікаціях (17 – одноосібні), серед яких: 6 статей – у наукових фахових виданнях України, 14 публікацій апробаційного характеру (тези доповідей на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, наукове есе за результатами міжнародного стажування).

Зазначене вище дозволяє стверджувати, що представлена дисертаційна робота є самостійним, завершеним науковим дослідженням, результати якого мають значення для розвитку української педагогічної науки та практики.

Зауваження до змісту та оформлення дисертації.

Результати наукового дослідження Галюки О.С. дають підставу вважати, що визначені завдання реалізовано, мета досягнута, а сукупність отриманих наукових положень має важливе значення для теорії і методики професійної освіти. Проте, відзначаючи наукову цінність та практичну значущість дослідження, вважаємо за необхідне висловити певні зауваження і побажання, що виникли у процесі рецензування дисертації

1. У п. 1.1. (Генеза феномену соціальної мобільності у науковому дискурсі) авторка виокремлює та подає характеристику етапів дослідження соціальної мобільності в науковому дискурсі, що відображено у Таблиці 1.1. (с. 45).

Вважаємо, що доцільно було б доповнити таблицю переліком нормативних документів, прийнятих на різних рівнях упродовж усіх етапів та сприяли утвердженню, становленню та розвитку соціальної мобільності як окремого феномену.

2. У п. 1.2. (Проблема формування соціальної мобільності в міжнародному освітньому просторі) дослідниця аналізує низку нормативно-правових документів, що стосуються міжнародного освітнього простору та розвитку соціальної мобільності в ньому. Вважаємо, що доречно було би більш ґрунтовно проаналізувати дослідження зарубіжних чи вітчизняних дослідників, де б акцентувалася увага на проблемі формування соціальної мобільності майбутніх учителів початкової школи у професійній підготовці у зарубіжних закладах вищої освіти.

3. У тексті роботи проаналізовано значна кількість наукових понять, термінів, що розкривають зміст теми дослідження. Вважаємо, що доцільно було би їх узагальнити та систематизувати у термінологічний словник і подати його в додаток, що забезпечило б цілісність сприйняття теми соціальної мобільності.

Зазначені нами міркування та побажання не завадили загальному позитивному сприйняттю дисертації та мають характер рекомендацій. Представлена дисертаційна робота є завершеною; сформульовані у ній положення, результати та висновки становлять наукову й практичну цінність.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушення академічної доброчесності.

При детальному розгляді дисертаційної роботи порушень академічної доброчесності не виявлено.

Висновок.

В цілому дисертаційна робота Галюки Ольги Степанівни «Формування соціальної мобільності майбутніх учителів початкової школи у професійній підготовці» є цілісною, самостійною, завершеною роботою на правах рукопису, яку виконано на актуальну тему з використанням наукових методів дослідження. Робота характеризується чіткістю змісту, містить науково обґрунтовані науково-теоретичні результати, які мають наукову новизну, теоретичне та практичне

значення, свідчать про особистий внесок здобувачки та достатньо повно представлені у наукових працях. Дисертація відповідає спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) та вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 (з наступними змінами), та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її авторка, Галюка Ольга Степанівна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Рецензент:

кандидат педагогічних наук, доцент,
в.о. завідувача кафедри соціальної педагогіки
та соціальної роботи
Львівського національного університету
імені Івана Франка

Віра КОРНЯТ